

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

Citation: Holberg, Ludvig: "Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F.J. BILLESKOV JANSEN ; Volmer Rosenkilde , Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 241. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg10-shoot-idm140342680290912/facsimile.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

DEN DAARLIGE SMAG ER TIL STOR NYTTE

Stormen sagtes, er saadant Middel fortreffeligt. Vel siges der: Qvod deponi potest, suscipi non potest. Det er: Hvad som man kand skille sig ved, kand man og hindre at overfaldes af. Men dette passer sig her ikke: thi at være ubevegelig imod en hastig overfaldende Hændelse, staaer ikke udi et Menneskes Magt. Hvis Følesløshed er en Philosophi Character, saa maa man holde for, at et Æsel, som ved Hug og Slag ikke bevegtes, haver mange philosophiske Qualiteter. En vis Philosophus, som var paa et Skib med en deel andre, da han merkede, at en paakommende Storm bragte alle Skibsfolkene udi stor Frygt og Bekymring, men at et Sviin udi al denne Forvirrelse, laae gandske stille og roelig, bebreidede han Folkene saadan deres Redsel, og bad dem speile sig udi samme umælende Dyr; men man kunde svare dertil, at Sviinet laae roeligt og ubevægelig, efterdi det var et Sviin: Ligesom Julia Augusti Dotter, da man forestillede hende at være hengiven til visse Affecter, som Beesterne vare frie for, svarede: *Efterdi de ere Beester*. Alt hvad en Philosophus herved bør og kand gjøre, er at forestille sig Hændelser, paa det at intet skal være ham gandske uformodentligt; og, naar Sindet ved et hastigt Anstød bliver bragt udi Forvirrelse, da at arbeide paa at sætte de adspredde Parter i Lave igjen.

LIBR. III. EPIGRAMM. 105

*Contra hominum gustus pravos cum vociferaris,
Natura, ignoras, quàm sapienter agi etc.*

Til * *

Du raaber, kiære Ven! ideligen mod Menneskets fordervede Smag; men lader derved see, at du ikke forstaaer, hvor viseligen Naturen haver ordineret alting. Mange Ting, som udi Skabningen synes mest ufuldkomne, be-

findes ved nøje Eftertanke at føre mest Nytte med sig. Jeg haver ved en anden Leilighed viset, at Verden kunde ikke bestaae, hvis blant Mennesker var ikke et tilstrækkeligt Forraad paa Narre, item at den Blanding af viise Mennesker og Daarer haver en fortreffelig Virkning udi Societeter. Dette, som du her laster, er af samme Beskaiffenhed. Den fordervede Smag, som du støder dig over, forarsager, at intet bliver unyttigt i Verden. Derved befodres fortreffeligen Handel og Vandel, og forarsages, at intet som findes udi en Kræmers eller Kiøbmands Boed bliver liggende: thi, saasom een finder Smag udi det som er suurt, en anden i det som er sødt; een udi det som er bittert, en anden udi det som er salt; een udi det som er raadent, en anden udi det som er friskt; saa bliver alting solt, og en Kræmer, som haver god Forraad paa alle deslige Species, trues med ingen Banqueroute. Man siger for et Ordsprog: Hvis ingen Narrehoveder vare, blev ingen Narrehætter solte. Hvis Menneskets Smag var ikke forderved, vilde utallige Mennesker, som føde Kone og Børn ved deres Skrifter, og have deres ærlige Udkomst derved, bringes til Bettelstaven. Samme fordervede Smag haver den ypperlige Virkning, at Volusi Annales blive solte saavel som Ciceronis Skrifter, og at ingen Boghandler er bange for, at hans Boglade skal blive til Maculatur; hvilket dog ufeilbarligen vilde skee, hvis den gode Smag, som du raaber saa meget paa, alleene regierede. Tænk engang, hvorledes det vilde gaae med din egen kiære Svoger, som i saa mange Aar haver nærret sig saa reputeerligen ved sin Poesie. Han vilde ved den fordervede Smags Ophørelse af en kroned Poet blive forvandelt til en Støderfoged: han vilde klaae sig bag Øret og raabe: O tempora! O mores! naar han saae sit frugtbare Arbeide paa eengang at op-høre; naar han mærkede, sine poetiske Skrifter alleene at blive solte efter Vægten og at bruges til Kræmerhuse. Du seer heraf, hvor ilde grundet dine Klagemaal ere, og hvad Uheld den Reformation, som du saa inderligen ønsker, vilde føre med sig. Den fordervede Smag er som Siælen

DEN DAARLIGE SMAG ER TIL STOR NYTTE

udi Verden, og det Hiul som driver alting: den er en Trøst udi Fattigdom, den befodrer all slags Arbeid, Handel og Næring, og foraarsager, at det eene Menneske kand leve med det andet, ja opliver et halvdødt Societet.

Videre, hvad befodrer meere Ægteskab og Afkoms Forplantelse end den foranderlige og fordervede Smag, som findes hos mange Mennesker. Hvis alle havde en fin og delicat Smag, vilde de grimme Møer stedse blive Møer, og hveranden Pige vilde med Jephthæ Dotter begræde sin Jomfrudom. Men, saasom een finder Behag udi en ung Pige, en anden derimod er for Antiquiteter, og vil have den som er gammel og noget ankommen; een vil have en kiøn, en anden en grim; een en sort, en anden en hvid; saa er der altid god Debit paa Jomfruer og Enker, og ingen Mand haver Aarsag gandske at desperere om sine Døttres Promotion. Nu gaaer det som Ordsproget lyder:

Alt Mad bliver ædt; thi somme æde et og somme et andet;
Een vil have een, en anden en anden, derfor bliver alle
Møer manded'.

Hvor vilde vel Theodora med sin brakkede Næse have faaet en Mand, hvis Philander ikke havde haft en Africansk eller Hottentotisk Smag? ja hvor vilde din egen kiære Moder, der var ligesaa grim, som fattig, være bleven gift, hvis din Fader ej havde haft en saa unaturlig, ja (om jeg maa saa sige) en sliq forbandet Smag? hvis det havde ikke været, vilde du ikke have været til in rerum natura: thi din Existentz er en Virkning af din Faders selsomme Gout.

Hvor man kaster Øjen, sees man herlige Virkninger af saadan depravered og selsom Gout. Hvor mange Mennesker vilde ikke gaae uden Brød og uden Titel og Honneur, hvis de Societeter og Republiquer, som de leve udi, havde den rette Smag. Smagens Selsomhed redresserer fortreffeligen den Uheld, og hielper mangan Mand til Ære og Embede, som Naturen synes at have destineret til en Spinderok. Hvorledes vilde Theodorus have været bleven

LIBR. III. EPIGR. 142.

Syndicus, Titus Raadsherre, Sejus Byefogd, hvis Staden ikke havde haft en forderved Gout. Ja kiære Ven! forlad mig, at jeg taler saa dristig, hvorledes vilde du selv være bleven Borgemester, hvis den største Deel af Senatet, som voterede paa dig, havde haft en naturlig Smag? Holt derfor inde med din Klage, og lad af at ønske de Ting, hvormed Verden ikke er tient: thi at ønske alle Mennesker en god og naturlig Smag, er at ønske den halve Verdens Undergang.

LIBR. III. EPIGRAMM. 142

*Omnia non facienda tibi, quæ poscit amicus:
Conjuratio erit, nulla at amicitia.*

Et oprigtigt og uforfalsket Venskab, jo rarere det er, jo større Priis maa derpaa sættes. Jeg siger: jo rarere det er, efterdi der er ingen Dyd, som meer omtales og som mindre practiceres. Hvert Menneske bilder sig ind at have Venner, skjønt hvert Menneske finder sig bedragen udi saadan Indbildning, saasom Erfarenhed lærer, at det som man kalder Venskab, er ikkun et blot Navn og en u-ægte Dyd, som tillige med eens Velstand forsvinder. Amicus certus in re incerta cernitur.

Væstand og Modgang er den rette Prøvesteen, hvorved Venskab skal kiendes. Hid hensigter det gamle rimede Ordsprog:

Ild prøver Guld, og Nød Vennehuld:
Prøv Guld i Glød og Ven i Nød.

Det var allerførst udi Modgang og Landflygtighed den Romerske Konge Tarquinius sagde sig at kunde merke, hvilke der havde været hans Venner, og hvilke der havde været hans Fiender, saasom han ingen meer kunde bevise nogen Tieneste. Saadant haver aabnet Øjene paa mange